

Správa NP Poloniny

Ulica mieru 193

067 61 Stakčín

VEC: stanovisko vo veci „Žiadosti o komisionálne posúdenie starostlivosti o nárazníkovú zónu lokality Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy“

Na základe poznatkov nadobudnutých v dňoch 16. a 17.7.2019 Vám posielam nasledovné vyjadrenie :

Predmet záujmu:

Časť územia LC Lesy LPM Zboj – „Dolina Zbojského potoka“ JPRL 217 A a 227A

Vo vzťahu ku viacerým záujmom ochrany predmetného územia a z titulu príslušnosti alebo súvislosti s:

- Národný park Poloniny (od r.1997)
- Biosférická rezervácia Východné Karpaty (1992)
- Chránené vtáčie územie Bukovské vrchy (2008)
- Karpatské bukové pralesy (2007)
- Karpatské bukové pralesy a staré bukové lesy Nemecka (2011)
- Staré bukové lesy a pralesy Karpát a iných regiónov Európy (2017)
- Svetové prírodné dedičstvo UNESCO (Rožok, Havešová, Stučica)
- Diplom rady Európy

považujem za potrebné stručne poukázať na vybrané kritériá a podmienky, ktoré boli globálnym dôvodom pre získanie výnimočného „statusu quo“:

Územie predstavuje jedinečné bohatstvo svetového významu. Nachádzajú sa tu najväčšie európske komplexy pôvodných bukových lesov a východokarpatských horských lúk – polonín. Prevládajú tu pôvodné a endemické rastlinné spoločenstvá, žijú tu početné stavy veľkých lesných cicavcov. Nachádza sa tu Starina – najväčšia Vodárenská nádrž na pitnú vodu na Slovensku, ktorá napája aglomerácie o počte 900 tisíc obyvateľov. Územie sa vyznačuje jedinečnou hodnotou a výnimočným príkladom reprezentujúcim procesy vývoja ekosystémov. Ide o jedinečnú ukážku prírodných cyklov a neoceniteľného genetického rezervoára buka. Ide o ojedinelý a vzácny prípad ukážok málo ovplyvnených bukových lesov na území celej Európy. Územie reprezentuje hodnoty prírodných oblastí manažovaných príkladným spôsobom.

Na základe týchto skutočností možno konštatovať, že sa jedná o jedno z najcennejších území nielen Slovenska, ale i Európy

Súčasný stav

Z odprezentovaných informácií a terénu je zrejmé, že načrtnutá problematika sa netýka len vybraných dvoch demonštračných porastov (JPRL 217 A a 227A) ale vzťahuje sa komplexne na porasty v stave rubnej zrelosti (minimálne cca 500 ha). Tieto porasty boli v nedávnej minulosti navrhované na preradenie do 5. stupňa ochrany. S návrhom preradenia sa správa NP Poloniny nestotožnila, preto zostalo územie v 3. stupni ochrany prírody a v kategórii lesov hospodárskych s možnosťou hospodárskej činnosti. V prezentovaných lokalitách sa zväčša jedná o porasty tvaru vysokého lesa na živných stanovištiach s dominantným zastúpením buka s cca 20% prímiesou jedle. Z hľadiska vertikálnej štruktúry sa jedná prevažne o porasty viac etážové, zapojené, s výborným potenciálom pre využitie prirodzenej obnovy buka a jedle. Sklonové pomery porastov sú na hranici lanovkových terénov 40%, pričom časti porastov sú dostupné aj pre traktorové technológie. Geologický podklad tvorí flyš. Vo vzťahu k vyššie menovaným formám ochrany územia a jeho potenciálu považujem súčasný stav hospodárenia **za nevyhovujúci a extenzívny. Dôsledky a prejavy hospodárskej činnosti považujem za nežiaduce. Potenciál pre prírodu blízke hospodárenie vnímam ako ideálny** s nasledovným odôvodnením:

a) štruktúra porastov

Rýchle tempo odčerpávania zásoby resp. dospelých stromov výrazne nepriaznivo mení vekovú štruktúru predmetných lokalít. Zmena vekovej štruktúry ovplyvňuje nielen vizuálny charakter územia, ale aj stav porastov, ktorý bol jedným z hlavných dôvodov pre vyhlásenie titulov a záujmov ochrany.

riešenie:

Nepokračovať v zakladaní nových východísk a nerozširovať už existujúce. Zapať s prebudovou porastov na trvalo viacetážové, mozaikové, trvalo zapojené alebo výberkové štruktúry v zmysle zásad PBOL (viď. definícia PBOL). Ich následný aktívny manažment predĺži obnovné doby, spomalí tempo rúbania dospelých stromov, zvýši prírastok a vytvorí lepšie možnosti pre trvalú produkciu. Charakter lesa bude vizuálne kompaktný, nemenný a akceptovateľný zo strany verejnosti.

b) retenčná schopnosť lesa

Rýchle odčerpávanie starých porastových zásob tiež výrazne negatívne vplyva na režim udržiavania vody v krajine. Aj napriek skutočnosti, že Zbojský potok nepatrí do povodia Stariny, je nutné zohľadniť skutočnosť, že obce v povodí majú v letných mesiacoch problém s nedostatkom pitnej vody. Ak vychádzame z pomeru objemových hmotnosti bukového dreva (čerstvý/ absolútne suchý stav) môžeme skonštatovať, že 1m³ živého bukového dreva viaže vodu o hmotnosti 400 kg. Teda 400 litrov je v 1m³ len v hmote hrúbia. Ďalšou vodou lesný ekosystém ešte disponuje vo forme vody obsiahnutej v koreňoch, listoch, pôde a hmote označovanej ako nehrúbie... Ak bude 100 tisíc m³ dreva vyťažených schématickým plošným spôsobom, spolu s vyťaženou drevnou hmotou bude odvezených aj 40 miliónov litrov vody. Disponibilná voda, ktorá bola obsiahnutá v koreňoch, listoch, pôde bude vplyvom klimatických faktorov uvoľnená.

riešenie:

Nepokračovať v dorubávaní založených východísk „kulís“. Zamerať sa na doťaženie presvetlených východísk prostredníctvom maximálneho vystupňovania hodnotového a objemového prírastku jednotlivých stromov alebo skupín stromov prostredníctvom PBOL

s max. snahou predĺžovania obnovnej doby. Prírode blízke hospodárenie je založené na aktívnej hospodárskej činnosti bez vytvárania rozsiahlych holín. Aktívnym manažmentom na úrovni jednotlivých stromov, skupín stromov alebo v prípade lanovkových terénov východísk o šírke priemernej výšky porastu, dochádza k úplnému odčerpaniu dendromasy len zriedkavo, alebo v dlhých časových rámcoch. Zníženie retencie stromov a pôdy je tým výrazne eliminované. V súčasnom období zmeny klímy a deficitu zrážok ide o mimoriadne dôležité opatrenie.

c) stabilita porastov

Odprezentovaný spôsob hospodárenia výrazne negatívne zvyšuje riziká v oblasti stability porastov, nakoľko automaticky generuje porastové stený- najrizikovejšie časti porastov vo vzťahu k vetru a tiež úpalu (prehrievaniu).

riešenie:

Nevytvárať ďalšie nové porastové stený. V traktorových terénoch sa zamerať na PBOL na úrovni jednotlivých stromov alebo skupín stromov. V prípade použitia lanovkovej technológie minimalizovať šírku rubov a využívať vhodné kombinácie i tvary rubov pre lanovkové terény. Tým bude riziko vzniku vetrových kalamít a rovnako tak úpalu (prehrievania) minimálne. V čase mimoriadnych klimatických výkyvov ide tiež o dôležité opatrenie. V porastových skupinách 1. vekovej triedy uplatňovať zásady výchovy v zmysle zásad prípravy porastov pre PBOL.

d) sprístupnenie porastov

Súčasný sprístupnenie porastov považujem z pohľadu trasovania za mimoriadne nevyhovujúce. Faktom je, že jemnejšie spôsoby hospodárenia vyžadujú primerane hustú najmä terciárnu sieť približovacích liniek, no súčasné linky sú v mnohých prípadoch vedené v rozpore s § 24 zákona č. 326/2005 o lesoch, a tiež za hranicou miery bezpečnosti prejazdu kolesovej lesnej techniky s nákladom. V súvislosti s flyšovým podkladom je ich negatívny erózný prejav mimoriadne markantný.

Riešenie:

Komplexne prehodnotiť súčasný stav terciárnej lesnej siete, nevyhovujúce trasy asanovať, doriešiť sprístupnenie v prospech trvalých približovacích liniek trasovaných vrstevnicou vo vzťahu k PBOL v traktorových terénoch častí porastov. Z dlhodobého hľadiska nevyhnutne investovať do budovania ciest kategórie 1L a 2L. Primárne v lanovkových terénoch využívať vhodné lanové systémy (príklad ML Banská Bystrica). Prínosom je tiež kombinácia viacerých technológií.

e) manažment lesného hospodárstva

Obhospodarovateľom územia je štátny podnik Leso - poľnohospodársky majetok Ulič zriadený na základe zákona č. 111/1990 o štátnom podniku. Zástupca obhospodarovateľa obhajuje spôsob hospodárenia schváleným Programom starostlivosti o lesy (pre roky 2014-2023) predpisom hospodárskych opatrení, na princípoch okrajovej clonnej obnovy a 30-40 ročných obnovných dôb. Výraznú akumuláciu zrealizovaného objemu obnovných úmyselných ťažieb do prvej polovice obdobia decénia obhospodarovateľ zdôvodnil rozhodnutím a kompetenciou odborného lesného hospodára. Vo vzťahu ku skôr a často spomínaným medzinárodným i domácim záväzkom považujem realizáciu ťažieb v prezentovanom rozsahu za výrazne extenzívnu. Súčasný stav územia spôsobený hospodárskou činnosťou je v príkrom rozpore s viac menej totožnou ideológiou a koncepciou ochrany územia. Spôsob realizácie hospodárskych opatrení vyvoláva dojem nepochopenia úlohy a podstaty štátneho podniku

a nevyvracia nadradenosť ekonomických záujmov nad enviro-ekologickými, nakoľko prejavy kompetencie OLH mohli byť (a neboli) realizované v prospech jemnejších foriem hospodárenia. Plány hospodárskych opatrení v Programe starostlivosti o les majú odporúčací charakter (nie striktné dogmatický) a vytvárajú priestor i možnosti pre odborného lesného hospodára na korekcie a úpravy v prospech jemnejších foriem.

Rozpor viacerých v rôznej miere záväzných lesnícko- ochranárskych dokumentov poukazuje na istú formu pretrvávajúcej „štátnej schizofrénie a neschopnosti“, ktorej výsledkom sú odborná vzájomná ignorancia a narastajúci konflikt predstaviteľov zainteresovaných inštitúcií a tiež obyvateľstva.

Riešenie

pre obhospodarovateľa (okamžité)

V snahe bezodkladného implementovania PBOL do lesníckej prevádzky využívať legitímne spôsoby prebudovy porastov pomocou nástrojov obhospodarovateľa:

- úpravy plánu podľa § 48 odsek 3 písm. b) Zákona č.326/2005 o lesoch
- zmeny plánu § 43 odsek 2 písm. c) Zákona č.326/2005 o lesoch
- personálnych odborných školení inštitúcie (LF TU ZV; NLC)
- personálnych praktických školení (subjekty realizujúce PBOL)

pre obhospodarovateľa (dlhodobé)

- zmena kategorizácie § 43 odsek 2 písm.a) Zákona č.326/2005 o lesoch v prospech kategórie lesov osobitného určenia (prejaví sa v systéme výberu daní zákon č. 584/2004 o miestnych daniach...)
- vzhľadom na skutočnosť že LPM Ulič neodvádza do štátneho rozpočtu podiel zo zisku a avizuje finančné problémy, odporúčam vypracovať SWOT analýzu. Na základe jej výsledkov prispôbiť finančný manažment v prospech PBOL

pre ústredné orgány štátnej správy lesného hospodárstva, životného prostredia

- urgovať a presadzovať definíciu PBOL do legislatívy (rozpracované novely)
- v rámci tvorby rezortnej a medzirezortnej politiky aktívne vytvárať vhodné podmienky pre realizáciu PBOL. Súčasný obraz území NP Poloniny vytvára poľutovania hodný dojem, že strategické ciele 1-5 Akčného plánu vlády SR pre roky 2014-2020 neboli nijako naplnené
- vytvárať podmienky pre reálne čerpanie prostriedkov z fondov a podporných mechanizmov

Veľký Folkmar 24.7.2019